

вими снарядами, повинні бути переглянуті, враховуючи сучасні тенденції в адміністративному законодавстві.

Висновки. Заходи адміністративної відповідальності у сфері обігу зброї є найбільш дієвими у системі адміністративного примусу. Проаналізувавши чинне законодавство, можна дійти висновку, що у своїй діяльності уповноважені на те посадові особи органів внутрішніх справ застосовують заходи як адміністративної, так і дисциплінарної відповідальності, що залежить від суб'єкта правопорушення.

Перешкодами на шляху встановлення ефективного вдосконалення адміністративно-правового регулювання суспільних відносин, що виникають у зв'язку з реалізацією права громадян на зброю, є відсутність нормативно-правової бази, яка регламентує порядок і механізм його використання, адміністративних правовідносин, що виникають у сфері обігу вогнепальної зброї, а також необхідно підвищувати ефективність діяльності органів дозвільної системи, інших правоохоронних органів, наділених державно-владними повноваженнями щодо прийняття відповідних рішень, здійснення контролю, проведення відповідних профілактичних заходів.

Використана література:

1. Административное право Украины: - учебник для студентов высш. учеб. заведений юрид. спец. / [Ю.П. Битяк, В.В. Богущкий, В.Н. Гарашук и др.]; под ред. проф. Ю.П. Битяка. [2-е изд., перераб. и доп.]. - Харьков: Право, 2003. - 576 с.

2. Указ Президента України від 11 вересня 2006 р. "Про схвалення Концепції подолання корупції в Україні "На шляху до доброчинності".

УДК 343.983: 623.443

Р.В. Мельник

ПОПЕРЕДНІ СУДОВО-БАЛІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ, ОБ'ЄКТІВ ПЕРЕРОБЛЕНИХ У ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ

Розглянуто та описано ознаки, що відображаються у слідах на стріляних гільзах та снарядах переробленої зброї, механізм утворення слідів при заряджанні зброї, слідів зброї при пострілі, слідів при екстрагуванні гільзи, засоби їх фіксації та дослідження.

Ключові слова: *перероблена вогнепальна зброя, перероблені старткові та газові пістолети та револьвери, ствол, частини та механізми.*

Рассмотрены и описаны признаки, которые отражаются в следах на стреляных гильзах и снарядах переделанного оружия, механизм образо-

вання слідів при заряджанні зброї, слідів зброї при вистрілі, слідів при екстрагуванні гільзи, средства их фиксации и исследования.

Ключевые слова: *перделано огнестрельное оружие, перделаны стартвые и газовые пистолеты и револьверы, ствол, части и механизмы.*

Considered and described symptoms that appear in the wake of cartridge cases and projectiles recycled weapons, the mechanism of formation of traces when charging weapon when firing weapons traces, traces with extraction sleeve, means to detect and study.

Key words: *a shooting-iron is done, starting and gases pistols and revolvers, barrel, parts and mechanisms are done.*

Для того, щоб розслідувати злочин, вчинений з застосуванням переробленої вогнепальної зброї необхідно чітко мати уявлення про механізм утворення слідів, засоби фіксації та дослідження. При огляді місця події саме ці джерела інформації заслуговують на особливу увагу, проводити огляд їх і дослідження необхідно з залученням спеціаліста. Вид слідів, особливості їх розміщення допоможуть розв'язати багато питань, які постають перед слідчим. Крім того фіксація їх забезпечить успішне проведення судово-балістичної експертизи та інших судових експертиз.

Криміналістичне дослідження може бути направлене як на дослідження самої зброї безпосередньо (на предмет чи є вона вогнепальною, до якого типу вогнепальної зброї вона відноситься, його балістична характеристика, наявність чи відсутність факту пострілу з цієї зброї, переробки, справність зброї, здатність до пострілу та самопострілу, тощо), так і на дослідження патронів, в тому числі стріляних куль та гільз, і на дослідження слідів пострілу [1, с. 216].

Тому, вивчення слідів застосування вогнепальної зброї є важливою складовою судової балістики, як одного із розділів криміналістики.

Об'єктом дослідження є сліди застосування переробленої вогнепальної зброї. Предметом вивчення є теоретичні положення судової балістики щодо виявлення, визначення, фіксації і вилучення слідів застосування переробленої вогнепальної зброї.

З огляду на поставлену мету передбачені такі завдання дослідження:

- дослідити зміст поняття сліди застосування переробленої вогнепальної зброї;
- з'ясувати механізм утворення слідів на переробленій вогнепальній зброї;
- визначити особливості процесів виявлення, фіксація і вилучення слідів застосування переробленої вогнепальної зброї.

Перероблена вогнепальна зброя нерідко використовується для скоєння злочинів і досліджується в криміналістиці спеціальним розділом – судовою балістикою [2, с. 458].

Застосування переробленої вогнепальної зброї утворює багато слідів на місці події. При пострілі з переробленої вогнепальної зброї відбувається взаємодія порохового заряду, снаряда (кулі, дробу) і перепони, в результаті чого виникають зміни, які називаються *слідами пострілу* або *слідами застосування зброї* [3, с. 173].

Сліди зброї є різноманітними і залежать від багатьох чинників: моделі зброї, використаних боеприпасів; умов вчинення злочину; дій, здійснюваних суб'єктом для приховування слідів злочину [1, с. 216].

Сліди зброї – це перш за все сліди-предмети: залишена зброя, боеприпаси, приладдя (шомпол, протирка, кобура, пакувальний матеріал, де зберігалася зброя: тканина, папір, дерево). Сліди-предмети – це патрони з осічкою, гільзи, дроб, пижі, прокладки, незгорілі порошки, сліди кіптяви [4, с. 208].

Сліди зброї – це сліди взаємодії зброї, боеприпасів з предметами матеріального середовища (обстановки) – пробоїни, вм'ятини, зруйновані предмети (скляні, керамічні), нарешті це сліди на тілі людини – пробоїни, розриви, закінчення тканини (поясок обтирання), в'дання порошини, опіки і т.п. [5, с. 355].

Найбільша кількість слідів зброї залишається на гільзах, снарядах (куля, дріб), перешкодах і тілі особи, що стріляла (на предметах, руках, обличчі, одягу). Тому при огляді місця події саме на джерела інформації належить звертати особливу увагу, здійснювати їх огляд і дослідження за участю фахівця. Вид слідів, особливості їх розташування допомагають вирішити багато питань, які виникають перед слідчим. Крім того, їх фіксація забезпечує успішне проведення судово-балістичної та інших судових експертиз [5, с. 356].

До цих слідів відносяться:

- стріляні снаряди, гільзи, пижі;
- частки речовин, що виникають при згорянні пороху, які викидаються з каналу ствола;
- сліди, що утворюються на стріляних кулях і гільзах;
- сліди-ушкодження від снаряда на ураженому об'єкті;
- відкладення кіптяви пострілу на тілі (найчастіше на руці) особи, що стріляла [5, с. 356].

Сліди згоряння заряду у вигляді кіптяви залишаються у каналі ствола зброї, на кулях, картонних прокладках, пижах, на паску обтирання та перепоні [6, с. 78].

Сліди частин зброї утворюються на кулях, дробу і гільзах. Вид і характер слідів залежить від конструкції зброї [6, с. 78].

На гільзах стріляних з переробленої зброї, сліди утворюються: на капсулі – слід від бійка ударника у вигляді вм'ятин неправильної форми (коли бійок не штатний, саморобний або зточений), сліди переднього зрізу затвора – борозенки і валика (розточена чашечка затвору); на денці гільзи – слід відбивача; на ребрі та дні кільцевого паза – сліди від зачепа викидача. На корпусі гільзи можуть відбитися сліди патронника у вигляді повздовжніх трас і дрібні вм'ятини від країв кожуха затвора [5, с. 356].

На кулі при пострілі з переробленої зброї, але з штатного свола зброї утворюються сліди від стінок каналу ствола. Такі сліди складаються з дрібних валиків і борозенок. Кількість слідів (смуги) та їх нахил щодо повздовжньої осі кулі відповідають кількості та напрямку нарізів каналу ствола [5, с. 356]. Коли стріляно з саморобного ствола сліди на кулях (первинні і вторинні) мають нерівну поверхню, валики і борозенки розміщені не перпендикулярно (в деяких випадках хаотично), що свідчить про переробку зброї.

На переполах від кулі та дробу виникають пробоїни, вм'ятини, тріщини, розриви, сліди кіптяви у вигляді пояска обтирання. У пробоїні розрізняють вхідний і вихідний отвори [5, с. 356].

Вхідний кульовий отвір в еластичних переполах має дещо менший діаметр, ніж діаметр кулі; у сухому дереві, листовому металі отвір близький до калібру кулі; у ламких твердих переполах (скло, цеглина) отвір може бути навіть дещо більшим, ніж діаметр кулі; на тілі людини діаметр вхідного отвору, як правило, менший за діаметр кулі [6, с. 78].

Ознаки вхідного отвору:

- 1) дефект тканини - відсутність частин тканини;
- 2) наявність навколо рани (на тілі людини) пояска осаднення у вигляді кайми завширшки 1-3 мм червоно-бурого кольору;
- 3) наявність пояска обтирання;
- 4) наявність ознак пострілу з близької відстані або в упор (при пострілі в упор відбивається дуловий зріз зброї – штанцмарка) [7, с. 32].

Вихідний кульовий отвір має різні розміри й форму. Найчастіше край вихідного отвору нерівний, вивернуті назовні. Вихідний отвір, як правило, більший, ніж вхідний.

При пострілі можуть утворюватись сліди рикошету, які виникають при ударі кулі о перепону при малому куті зіткнення. При цьому куля змінює свій напрямок [7, с. 32].

В деяких випадках в постріл відбувається з переробленої зброї підкаліберною кулею, попадає в перешкоду під кутом або навіть плашма.

Поєсок обтирання - одна з важливих ознак кульового ушкодження; має вигляд темної смуги, розташованої по краю вхідного отвору. Поєсок обтирання утворюється частинами речовин, які винесені кулею з каналу ствола, а також частинами матеріалу, з якого виготовлена куля [7, с. 34].

Найбільша кількість слідів зброї залишається на гільзах, снарядах (кулях, шроті), перешкодах (предметах, людях), тілі й одязі того, хто стріляв, і потерпілого [8, с. 161].

Ручна вогнепальна зброя характеризується певними ознаками, які у процесі пострілу відображаються у слідах на снарядах та гільзах.

Ознаки зброї поділяють на загальні та окремі [5, с. 356].

Загальними є ознаки конструкції, властиві певній моделі зброї, а *окремими* - ознаки виготовлення та експлуатації частин і деталей зброї, властиві конкретному екземпляру зброї.

Ознаки, що відображаються у слідах на стріляних снарядах:

- *загальні* - калібр ствола, кількість нарізів у каналі ствола, напрям нарізів, кут підйому нарізів, ширина полів нарізів, наявність пристосування для відведення газів, довжина кульового входу, будова магазину;

- *окремі* - діаметр каналу ствола, ширина кожного поля нарізу каналу ствола, форми поперечного перерізу та початку полів нарізів, нерівності полів нарізів та їх граней, нерівності дульної частини каналу ствола, невідповідність осі каналу ствола та патронника, зовнішні пошкодження ствола, що змінюють профіль каналу, роздуття каналу ствола, ступінь зношеності каналу ствола [5, с. 356].

Ознаки, що відображаються у слідах на стріляних гільзах:

- *загальні* - наявність тих чи інших частин зброї, взаєморозташування частин зброї, форма робочої поверхні частин, розміри робочих ділянок частин;

- *окремі* - пошкодження окремих частин, особливості форми деталей і частин, справжні розміри частин, рельєф поверхні частин [5, с. 356].

Сліди вогнепальної зброї і механізм їх утворення розрізняють у відповідності з етапами стрільби: заряджанням, пострілом і екстрагуванням гільзи [5, с. 356].

Механізм утворення сліду при заряджанні зброї. При заряджанні неавтоматичної зброї патрон встановлюють в патронник вручну, потім замикають ствол. На денці гільзи утворюються сліди ковзання від

нерівностей щитка колодки, іноді від бойка у вигляді трас. При заряджанні автоматичної зброї затвор, рухаючись уперед, наштовхується на патрон, що знаходиться в магазині, і досилає його в патронник. При цьому на краю денця гільзи може утворитися слід досилання, при цьому гільза ковзає по губках магазину і на її корпусі нерідко виникають лінійні сліди ковзання у вигляді паралельних борозенок, розташованих діаметрально протилежно одна до одної. Затвор продовжує рухатися вперед і досилає патрон в патронник. Коли патрон повністю увійде в патронник, зачіпка викидача заскочить в кільцеву проточку і залишить слід ковзання на ребрі гільзи. Рух затвора припиняється, патронник виявляється відкритим, а зброя зарядженою [5, с. 356].

Утворення слідів зброї при пострілі. При натисненні на спусковий гачок ударник з бойком зриваються з бойового зводу і, рухаючись уперед, натикаються на капсулю, утворюють на ньому об'ємний слід тиснення, що копіює форму бойка. При ударі бойка капсулю запалюється і підпалює пороховий заряд. У патроннику виникає величезний тиск порохових газів, під дією яких снаряд одержує кінетичну енергію і виштовхується зі ствола, а гільза з такою ж силою притискується до затвора, і на її денці утворюються сліди тиснення, які називаються слідами переднього зрізу затвора (патронного упора). Оскільки метал капсуля значно тонший за денце гільзи і більш м'який, остільки сліди переднього зрізу затвора утворюються перш за все на капсулі навколо сліду бойка. Практично слід бойка і слід переднього зрізу затвора є на гільзах, відстріляних з будь-якої зброї - як заводської, так і атипової [9, с. 152].

Утворення слідів при екстрагуванні гільзи. Процедура пострілу триває миль, та за цей час затвор набуває моменту руху і, долаючи стан спокою, починає рухатися назад. Зачіпка викидача, який утримує гільзу в чашці (вінчику) затвора, вилучає гільзу і разом з нею відходить назад. Під час руху гільзи в патроннику на її стінках можуть виникати сліди патронника від нерівностей, які є на його стінках. Вони мають форму паралельних трас, розташованих на циліндричній частині гільзи ближче до її денця [5, с. 357].

Як тільки гільза покидає патронник, вона наштовхується на відбивач, одержує обертальний момент і викидається. Оскільки відбивач майже в усіх зразках зброї розташований зліва внизу, то гільза вилітає вправо. При цьому від удару гільзи об відбивач на її нижньому краї утворюється слід тиснення, який називається слідом відбивача [7, с. 28].

У деяких зразках вітчизняної зброї (АК, СКС, ПМ, АПС) при екстрагуванні гільза в польоті ударяється об край вікна кожука затвора

або ствольної коробки і на гільзі утворюються характерні сліди натиснення або ковзання, які називають слідами вікна кожуха затвора (для пістолетів) або слідами вікна ствольної коробки (для автомата і карабіна СКС) [5, с. 358].

На снарядах (куля, дріб) залишаються сліди каналу ствола зброї. Під тиском газів снаряд, рухаючись по стволу, ковзає по його стінках, і на циліндричній частині кулі утворюються сліди полів нарізів виступів між нарізами-канавками сліди граней нарізів. Механізм їх утворення такий. Куля, залишаючи патронник, рухається прямолінійно і при вході в нарізи на ній залишаються їх первинні сліди, розташовані паралельно осі кулі у вигляді борозенок і валиків. При подальшому русі куля повторює напрямок нарізів, одержує обертальний рух і на її поверхні залишаються сліди граней нарізів та полів у вигляді похилених пучків трас. У вітчизняній бойовій зброї ствол має чотири нарізи, що в'ються зліва направо вгору [5, с. 358]. Ширина полів і нарізів може бути визначена по їх слідах на циліндричній поверхні кулі. Такі сліди називаються вторинними слідами каналу ствола. У гладкоствольній зброї сліди каналу ствола залишаються на дробу і спеціальних кулях. У дробовому заряді не всі дробини торкаються ствола, а тільки крайові, і не всією поверхнею, а лише окремими точками. У цих точках утворюються сліди каналу ствола у вигляді площадок потертості на сферичній поверхні дробин. На дробинах, розташованих усередині заряду, слідів каналу ствола немає, іноді зустрічаються невеличкі заглиблення від контакту з дробинами, що розташовуються поряд. Такі сліди називають контактними плямами, їх іноді можна зустріти на поверхні пижа або на картонній прокладці [5, с. 359].

Сліди на гільзах і снарядах атипічної або переробленої зброї рідко відповідають стандартним слідам, оскільки атипічна або перероблена зброя, як правило, є не нарізною, неавтоматичною, відбивач у такій зброї відсутній. Якщо ж атипічна зброя, наприклад обріз, виготовлена із заводської зброї, механізм та види слідів на кулях і гільзах залишаються такими ж, як і для зброї, з котрої виготовлено атипічний екземпляр [7, с. 28]. Що ж стосується саморобної зброї, яку частіше виготовляють під 5,6 мм малокаліберний патрон, то все залежить від якості виготовлення. У деяких саморобних пістолетах-кулеметах є всі деталі, котрі дають змогу автоматично перезаряджати зброю і вести автоматичну стрільбу [5, с. 359].

Утворення слідів на снарядах (кулях) значною мірою визначається конструкцією ствола зброї [10, с. 164].

У будь-якого ствола заводського виготовлення є патронник, який за формою та розмірами відповідає гільзі штатного патрона, і канал.

У нарізній зброї канал має нарізи, в яких, у свою чергу, є дно та грані. З двох граней одна називається ведучою, або бойовою, а інша - веденою, або холостою [11, с. 23].

У механізмі утворення слідів на кулях суттєве значення має частина ствола, яка називається кульовим входом (це перехідна ділянка від патронника до нарізної частини).

У механізмі утворення слідів зброї на кулях розрізняють *три основних етапи*:

- входження кулі до кульового входу;
- врізання оболонки кулі в нарізи;
- поступально-обертальний рух кулі в каналі ствола [10, с. 166].

Перший контакт кулі з кульовим входом відбувається на межі циліндричної поверхні кулі з її головною частиною. Під час прямолінійного руху в момент пострілу від денця гільзи до кульового входу рівень початку слідів буде однаковим відносно денця кулі [10, с. 166].

Далі під тиском газів снаряд, що рухається по стволу, ковзає його стінками, і на циліндричній частині кулі утворюються сліди полів і граней нарізів. Механізм утворення їх такий. Куля, залишаючи патронник, рухається прямолінійно, і під час входження в нарізи на ній залишаються *первинні сліди нарізів*, розміщені паралельно осі кулі у вигляді борозенок і валиків [10, с. 166].

Рухаючись далі, куля повторює напрями нарізів, набирає обертального руху і на її поверхні залишаються сліди граней і полів нарізів у вигляді нахилених пучків трас. У вітчизняній бойовій зброї ствол має чотири нарізи, які в'ються зліва вгору направо [10, с. 166].

Ширину полів і нарізів можна визначити за їх слідами на циліндричній частині кулі. Ці сліди називаються *вторинними слідами каналу ствола*; вони частково перекривають первинні [10, с. 166].

У гладкоствольній зброї сліди каналу ствола залишаються на шроті та спеціальних кулях. У шротовому заряді не всі шротинки торкаються ствола, а лише крайні, до того ж не всією поверхнею, а окремими точками. У цих точках утворюються сліди каналу ствола у вигляді плоских поверхонь на сферичній частині шротин [5, с. 359].

На шроті, розміщеному всередині заряду, сліди каналу ствола не залишаються, але інколи зустрічаються незначні заглиблення від контакту із сусідніми шротами. Такі сліди називають *контактними полями*. Останні іноді бувають на поверхні пижа чи картонної прокладки [10, с. 167].

При досягненні перешкоди снаряд, маючи кінетичну енергію, може утворити об'ємний слід тиснення, пробоїну (крізний отвір) або

некрізний ("сліпий") отвір. При пострілі з близької відстані навколо пробоїни можна бачити сліди кіптяви, незгорілі порошинки, на стінках кульового каналу можуть бути сліди металізації, як правило невидимі, а на еластичних тканинах навколо вхідного отвору помітно поясок обтирання (бризки мастила з каналу ствола зброї) [10, с. 167].

Сліди кіптяви є не тільки на поверхні "цілі", а й на інших об'єктах, що перебували в зоні дії порохових газів, а саме: на тілі й одязі особи, яка стріляла, і решті присутніх при цьому. Це є особливо важливим, коли треба встановити, в який об'єкт здійснювалася стрільба: в живу людину або мертве тіло [12, с. 98].

Отже, на перешкодах можуть утворюватись сліди пошкоджень безпосередньо від снарядів (куль, шроту), які називаються *основними слідами пострілу*, і сліди від явищ, що супроводжують постріл, які називаються *додатковими слідами пострілу* [8, с. 40-41].

Основні сліди пострілу утворюються снарядом. Зустрічаючись із перешкодою, снаряд, як правило, має значну кінетичну енергію і може утворити *об'ємний слід тиску, пробоїну (наскрізний отвір) або ненаскрізний (сліпий) отвір* [13, с. 225].

В області вхідних отворів виявляються основні продукти пострілу. В окремих випадках при контакті зброї з об'єктом топографія продуктів пострілу відтворює форму дулового зрізу зброї ("штанц-марка"). Вихідні отвори звичайно більше по розмірі, краю їх вивернуті назовні. На виході продукти пострілу, як правило, відсутні, лише іноді із внутрішньої сторони об'єкта (з вивороту) виявляються метали, що входять до складу снаряда.

Вогнепальні ушкодження можуть бути проникаючими або дотичними, наскрізними або сліпими. У результаті проникнення снарядів в об'ємний предмет утвориться кульовий (раневий) канал [13, с. 225].

Додаткові сліди пострілу виникають у результаті дії явищ, що супроводжують постріл. Основну роль у їх виникненні відіграють порохові гази, стовп повітря, порохові зерна, продукти розкладу капсульного складу, дульне полум'я, частинки мастила та інших речовин. У результаті дії цих факторів на перешкодах можуть утворитися:

- часткові пошкодження,
- опалення та опіки,
- відкладення порохових зернин,
- сліди кіптю, мастила, обідки обтирання і металізація,
- відбитки частин зброї [13, с. 225].

Часткові пошкодження перешкоди виникають у результаті пострілу впритул і з близької відстані, переважно за рахунок дії стовпа повіт-

ря, що рухається поперед снаряда та порохових газів. Найчастіше об'єктами пошкодження є одяг, а також тканини тіла людини, на яких утворюються розриви [13, с. 225].

Опалення та опіки виникають внаслідок термічної дії дульного полум'я, зернин пороху та порохових газів, що палають. Результати термічного впливу залишаються на одязі (обпалення, обвуглення та спікання волокон тканини) і тілі людини (опіки) [13, с. 226].

Навколо кульового отвору після пострілу з близької відстані можуть бути виявлені *сліди кіптю, зерна пороху*, що не згоріли, на стінках кульового каналу – *сліди металізації* (як правило, невидимі), а на еластичних тканинах по краю отвору – *обідок обтирання* у вигляді частинок мастила, металу снаряда. Сліди кіптю є не лише на поверхні "цілі", а й на інших об'єктах, які були в зоні дії порохових газів, а саме: на тілі й одязі особи, яка стріляла, і осіб, які були присутні при цьому [14, с. 298].

Відбитки частин зброї залишаються на тканинах одязі чи тілі людини після пострілу впритул. Можуть виникнути відбитки від дульного зрізу ствола, а також інших частин, що перебувають з ним в одній площині (на передній поверхні кожуха затвора пістолета, шомпола та ін.). Відбитки частин зброї на об'єкті називаються *штанц-марками* [13, с. 226].

На часі – систематизація інформації, отриманої в процесі вивчення окреслених об'єктів судової балістики.

Отже, об'єктами дослідження "судової балістики" є зброя (перероблена, перероблена з об'єктів, що вогнепальною зброєю не являлась, саморобна і т.д), а також її частини та механізми – ствол, ударно-спусковий механізм, рамка, магазин, шоки руків'я, маркувальні позначення, випробувальні клейма, боеприпаси, кулі, гільзи, шріт, капсулі, піжі, контейнери, прокладки; порох та його складові, матеріали та інструменти для виготовлення та спорядження боеприпасів, дробові та кулеві пробойні на перешкодах, сліди від частин та механізмів зброї на кулях та гільзах, шротинах, прокладках і піжах, сліди продуктів пострілу.

Надана інформація щодо визначення на кулі та гільзи, слідів що свідчать про переробку зброї, та її частин і механізмів.

Описані ознаки, що відображаються у слідах на стріляних гільзах та снарядах переробленої зброї, механізм утворення слідів при заряджанні зброї, слідів зброї при пострілі, слідів при екстрагуванні гільзи.

Використана література:

1. Криміналістика: [учебник / под ред. Образцова В.А.]. - М.: Юристъ, 1997 - С. 216.
2. Криміналістика: [учебник / под ред. Пантелеєва, И.Ф. Селиванова Н.А.]. - М. 1988. - С. 458.
3. Коренев П.М. Сучасні проблеми української криміналістики. - Х.: Консум, 2001. - С. 173.
4. Криміналістика: [підручник / за ред. Шепітька В.Ю. 2-ге вид., переробл. і допов.]. - К.: Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2004. - С. 208
5. Макаренко. Е.І. Експертизи на досудовому слідстві / Е.І. Макаренко, О.В. Негодченко., В.М Тертишник.; - Дніпропетровськ, 2000. - С. 355-359.
6. Іщенко А.В. Методологічні проблеми криміналістики / А.В. Іщенко - К.: НВТ "Правник": НАВСУ, 1997. - С.78.
7. Біленчук П.Д. Балістика: криміналістичне вогнестрільне зброезнавство / П.Д. Біленчук, А.В. Кофанов, О.Ф. Сулява.; Підручник. / за редакцією проф. П.Д. Біленчука. - К.: Міжнародна агенція "BeeZone", 2003. - С. 28-34.
8. Писаренко И.В. Криміналістическое исследование охотничьего огнестрельного оружия / И.В. Писаренко, Н.П. Молибога, Г.П. Василенко, П.Д. Біленчук. - К.: РИО МВД УССР, 1987. - С. 40-41; 161.
9. Ермоленко Б.Н. Теоретические и методические проблемы судебной баллистики. - К.: РИО МВД УССР, 1976. - С. 152.
10. Стальмахов А.В. Судебная баллистика и судебно - баллистическая экспертиза / под ред. А.Г. Егорова. - Саратов, 1998. С. 164-167.
11. Кофанов А.В. Криміналістичне дослідження гладкоствольної вогнепальної зброї. Монографія. - К.: Видавництво "КІЙ", 2005. - С. 23.
12. Салтєвський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі): Підручник. - К.: Кондор, 2005. - С. 98.
13. Криміналістика (криміналістична техніка) / [Біленчук П.Д., Гель А.П., Салтєвський М.В., Семаков Г.С.]. - К.: МАУП, 2001. - С. 225-226.
14. Криміналістика / [Біленчук П.Д., Дубовий О.П., Салтєвський М.В., Тимошенко П.Ю.]. - К.: "Атіка", 1998. - С. 298.

УДК: 351.74

В.Ю. Ксендзюк

**ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
З ГРОМАДСЬКІСТЮ – ГОЛОВНА
ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОЇ
ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті визначені основні напрями (форми) взаємодії органів внутрішніх справ України з громадськістю в сфері охорони навколишнього природного середовища. Розкрито сутність цієї взаємодії, визначені її форми та значимість в досліджуємі сфері.

Ключові слова: *природоохоронна діяльність, громадськість, органи внутрішніх справ, взаємодія, охорона навколишнього природного середовища*